

prilagođenih stranih riječi u reklamama. Pri tome prevladavaju engleske riječi. Opravdanje je nekim oglašivačima za reklame na stranim jezicima činjenica da je Hrvatska zemlja koju posjećuje mnogo turista te u ljetnoj sezoni možemo primijetiti njemačke, talijanske, poljske itd. reklame pa čak i reklame za češke izbore. Međutim, autorice ističu da je glavni razlog ipak ideja da je engleski prestižniji i primamljiviji jezik. One se tomu suprotstavljaju dokazujući mnogim primjerima u svojoj knjizi da je kreativna snaga hrvatskoga jezika zaista velika. Od njemačkih slogana najviše ih je u automobilskoj industriji (*Golf. Das Auto; Opel. Wir leben Autos.*), a francuskih je slogana najviše kad je riječ o parfemima (*Chanel. Le corps actif.*). Španjolski je jezik mnogo rjeđi u reklamama (*Jeste li spremni za fiestu?*). Međutim, autorice cijelo jedno potpoglavlje posvećuju reklamama na talijanskome ili s talijanskim riječima jer su utvrdile da je takvih reklama iznimno mnogo kad je riječ o Istri, Primorju i Dalmaciji.

Posljednje je poglavlje naslovljeno *Ali to nije sve*. Kao što sam naslov poglavlja najavljuje, autorice u ovome poglavlju progovaraju o tome kako je riječ o području koje je iznimno plodno i koje se svakodnevno mijenja i razvija. Najavljuju da će se u reklamama još svašta događati i izmijeniti i ističu da je riječ o širokome području u kojemu je još svašta moguće.

Knjiga *Jezik reklama* lako je čitljivo i zabavno štivo koje se bavi mnogim jezičnim aspektima sveprisutnih reklama. Pruža zanimljive uvide u jezičnu razinu mnogih reklama skupljenih tijekom razdoblja od desetak godina. Osim toga podsjeća nas i na neke već zaboravljene reklame koje su nas svojedobno dočekivale na svakome uglu ili tijekom naše najdraže televizijske serije. A neke nas možda i podsjetite na neki pomalo zaboravljeni proizvod koji baš poželimo kupiti i time ostvarimo cilj same reklame – kupovinu. Nakon što pročitamo ovu knjigu, i sami ćemo poželjeti iscrpnije analizirati reklame koje nas okružuju te možda više nećemo mijenjati program kad počnu reklame.

Ana Mihaljević

Od izvorne do ciljne domene na deset načina

(Stanojević, Mateusz-Milan (ur.). 2014. *Metafore koje istražujemo: suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu*. Srednja Europa. Zagreb. 299 str.)

Unatoč brojnosti radova o različitim aspektima konceptualne metafore kojima je u zadnjih dvadesetak godina obilovala i hrvatska lingvistička

literatura, broj se radova koji se mogu smatrati sveobuhvatnim prikazima teorije konceptualne metafore svodi zapravo na svega nekoliko. *Metafore koje istražujemo: suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu* urednika Mateusza-Milana Stanojevića tek je drugo veće djelo na hrvatskom jeziku koje opisuje tematsku i metodološku raznolikost istraživanja u području teorije konceptualne metafore. Nakon autorske knjige *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode* (Srednja Europa, 2013.) kao opsežnoga pregleda fenomena konceptualne metafore, Mateusz-Milan Stanojević objedinjuje u uredničkoj knjizi *Metafore koje istražujemo* deset radova koji metafori pristupaju iz različitih perspektiva i disciplina, ali i koji pružaju jedinstven, empirijski utemeljen prikaz konceptualne metafore kao jednoga od temeljnih kognitivnih mehanizama konstruiranja značenja.

Knjiga se sastoji od uvoda, deset poglavlja i zaključnoga dijela. Autori čiji su izvorni radovi uključeni u knjigu nisu okupljeni oko jedinstvena znanstvenoga pogleda na konceptualnu metaforu, nego su analizi metafore pristupili iz vlastite discipline i vlastita tumačenja „klasične” Lakoffove i Johnsonove teorije. Knjiga za cilj stoga nema obraditi osnovne pojmove konceptualne metafore, koji su ionako već iscrpno prikazani u prethodnoj knjizi, nego istražiti temeljna pitanja o naravi metafore i načinima na koje se ona može istraživati, osobito imajući na umu istraživanja hrvatskoga jezika. Urednik u uvodnom poglavlju daje kratak pregled pitanja o kojima autori u svojim radovima raspravljaju, a to su: odnos jezičnoga i konceptualnoga u metafori, multimodalnost metafore, njezina statičnost i dinamičnost, konvencionalnost i inovativnost, iskustveno utemeljenje metafore te pitanje konceptualnih struktura koje sudjeluju u metaforičkom preslikavanju odnosno u metaforičkom zaključivanju koje je dijelom konceptualne integracije.

Prvi je rad u knjizi *Konceptualna metafora u frazeologiji* Marije Omazić u kojemu autorica opisuje motiviranost značenja frazeoloških jedinica kognitivnim mehanizmima konceptualne metafore i metonimije, ističući metonimijsku motivaciju frazema kao transparentniju jer je njome istaknut jedan dio konceptualne domene koji se leksikalizira kao zaseban frazem ili dio većega frazema. Premda je metonimijski motivirane frazeme poput *plava kuverta* ili *bijela kuta* lakše identificirati od metaforički motiviranih frazema, autoričino je mišljenje da nijedan frazem nije nemotiviran ili potpuno arbitraran. Stav je to koji je zastupljen u kognitivnim teorijama tumačenja figurativnoga jezika, a koje autorica navodi u drugom dijelu rada zajedno s ostalim suvremenim pragmatičkim, semantičkim i psiholingvističkim teorijama koje su svoju primjenu našle u suvremenoj frazeologiji. Pitanje uloge teorije konceptualne

metafore u frazeologiji zaključuje se mišljenjem da konceptualna metafora ipak ne može u potpunosti rastumačiti frazeološku produktivnost i pragmatičku nadogradnju, ali je njezina važnost i primjenjivost u teorijama figurativnoga jezika neupitna. Upravo je konceptualna metonimija kao motivacijski mehanizam tema drugoga poglavlja, *Pučki model jezika*, u kojemu Günter Radden objašnjava pučki kulturni model shvaćanja govora i jezika. Ilustrirajući konceptualnu metonimiju ARTIKULACIJA ZA JEZIK na primjerima izraza koji leksikaliziraju dijelove ljudskoga govornoga aparata (glas, jezik, usta, zubi i usne) iz različitih jezika, autor pokazuje da se pučko poimanje jezika temelji na pojednostavljenom shvaćanju artikulacije te da se glas i artikulacijski organi metonimijski odnose na jezično djelovanje i govor. Uporaba je jezika temelj pučkoga modela jezika, odnosno načina na koji ljudi shvaćaju jezik i govor kao neodvojiv dio svojega života.

Dijakronijski pogled na motivacijski mehanizam metafore daje Kristina Štrkalj Despot u poglavlju *Konceptualna metafora i dijakronija: o evoluciji metaforičkoga uma u hrvatskom jeziku*. Nakon pregleda najvažnijih istraživanja figurativnoga jezika iz dijakronijske perspektive, autorica pokazuje razvoj konceptualizacije *uma* u hrvatskom jeziku uspoređujući primjere iz starohrvatskoga i suvremenoga hrvatskoga jezika. Svi su primjeri metodološki precizno obrađeni u hijerarhijski uspostavljenim metaforičkim sustavima, što je osobito važno radi mogućnosti usporedbe s potencijalnim sličnim istraživanjima u drugim jezicima, ali i radi preglednosti odnosa povezanih metafora različite razine kompleksnosti i shematizacije. Mnoštvo navedenih primjera dokazuje da je starohrvatski jezik također imao mogućnosti za oprimjerenje metaforičkoga sustava UM KAO TIJELO, čime se potvrđuje da je taj sustav stabilan i raširen ne samo u različitim jezicima nego i u različitim razdobljima. Međutim, autorica na temelju manjega broja izvornih i/ili ciljnih domena i izvedenih metafora potvrđenih u starohrvatskim tekstovima može zaključiti o relativno manjoj razgranatosti toga metaforičkoga sustava u starohrvatskom jeziku u odnosu na pojavnice u izvorima iz suvremenoga hrvatskoga jezika. Tendencija nešto ograničenije uporabe figurativnoga jezika u najstarijim tekstovima može biti odraz i sasvim pragmatičnih razloga, kao npr. rezultat manje znanja i iskustva koje su ljudi imali o različitim konceptualnim domenama ili strože norme pisanja u određenim diskursima. Dijakronijske su analize figurativnoga jezika, premda za istraživača zahtjevnije, osobito bitne u potpunom razumijevanju uloge konceptualne metafore u razvoju leksika.

Odnos konceptualne metafore i gramatike, tj. učinak gramatičkoga oblika na metaforički jezični izraz tema je poglavlja u kojemu Mateusz-Milan Stanojević

obrazlaže kako se taj odnos realizira na četirima razinama: diskursno-gramatičkoj, konstrukcijskoj, konceptualnoj i konceptualno-gramatičkoj. Uz iscrpan pregled istraživanja na engleskom jeziku, Stanojević navodi i nekoliko primjera iz istraživanja o odnosu gramatičkih oblika hrvatskoga jezika i metaforičkih jezičnih izraza. Može se pretpostaviti univerzalnost kategorije glagola koji su zbog svoje shematičnosti daleko najmetaforičnija kategorija. U engleskom su jeziku uz bok njima i prijedlozi, što bi se moglo zaključiti i za hrvatski jezik, no još nisu provedena istraživanja na temelju kojih bi se to moglo sa sigurnošću utvrditi. Na konstrukcijskoj se razini u mnogim metaforičkim izrazima primjećuje da se razlikuju od srodnih nemetaforičkih izraza prema gramatičkim čimbenicima (npr. dodavanjem različitih gramatičkih morfema, promjenom roda ili broja) koji su odraz njihove konstrukcijske naravi. Kao primjer navodi se kolokacijska uporaba riječi *bol*, prema kojoj se zaključuje da je oblik imenice muškoga roda u množini postao specijaliziran za nemetaforička značenja (*bolovi u mišićima, kralježnici, trbuhu*), a množinski je ženski oblik uglavnom metaforičke naravi (*pretrpljene duševne boli*). I ženski i muški oblik u jednini ne pokazuje tendenciju k jednom ili drugom značenju. Najveći je dio poglavlja posvećen konceptualno-gramatičkim čimbenicima koji utječu na izražavanje metaforičkoga značenja, a koji su ujedno i najzanimljiviji i najzahtjevniji tip čimbenika lokalnosti metafore. Prikazani odnosi pokazuju da se trodimenzijski karakter metafore – konceptualni, komunikacijski i jezični – aktualizira kroz gramatiku, pa stoga Stanojević predlaže povezivanje različitih aspekata konceptualne metafore u analizi njezine gramatičnosti.

Odmak od konceptualno-semantičke dimenzije metafore vidljiv je i u nekim drugim poglavljima, no prije njih metafori kao problemu prevođenja pristupa Goran Schmidt u poglavlju *Konceptualne metafore u prevođenju*. Schmidt predlaže tipologiju postupaka prevođenja metafora koja je utemeljena na korpusu triju hrvatskih prijevoda engleskoga romana *The Picture of Dorian Gray* Oscara Wildea, a koji je autor prethodno sastavio i analizirao u svojoj doktorskoj disertaciji. Okosnica su predložene tipologije Touryjevih šest tipova postupaka za prevođenje metafore koje je autor precizirao s pomoću Kövecsesevih kognitivnih obrazaca. Postupci su prevođenja metafora koje Schmidt predlaže: a) prevođenje istim jezičnim izrazom, prevođenje konceptualne metafore različitim jezičnim izrazom ili prevođenje metafore poredbom u slučaju kada konceptualna metafora jednoga odgovara konceptualnoj metafori drugoga jezika, zatim b) prenošenje izvorne konceptualne metafore različitom, ali sličnom ciljnom konceptualnom metaforom, c) prevođenje konceptualne metafore nemetaforičkom parafrazom, d) brisanje konceptualne metafore u

ciljnom jeziku, e) prevođenje nemetaforičkih izraza konceptualnom metaforom te f) dodavanje metaforičkih izraza. Predložena tipologija svakako može biti od velike koristi u poučavanju prevođenja.

Sedmo i osmo poglavlje knjige bave se dinamičnošću metafore, tj. u prvi plan stavljaju metaforu kao dinamičnu sposobnost konstruiranja značenja u tekstu. Sanja Berberović i Nihada Delibegović Džanić u poglavlju *Zaglavljene u kružnom toku ili jure autocestom? Odnos konceptualne metafore i konceptualne integracije* uzele su primjere kreativnoga figurativnoga jezika iz hrvatskoga političkoga diskursa (konkretno, određene izjave hrvatskih gospodarstvenika i političara vezane uz gospodarsku krizu) da bi analizirale odnos konceptualne metafore i konceptualne integracije u kreativnoj figurativnoj uporabi. U poglavlju se također daje pregled razlika i sličnosti tih dviju kognitivnolingvističkih teorija koje ne samo da su međusobno sukladne nego su, štoviše, u čvrstoj interakciji u figurativnom oblikovanju diskursa. Diskursna realizacija metafore tema je i osmoga poglavlja, *Metafora, diskurs i društvo*, u kojemu Ljiljana Šarić promatra funkcioniranje metafore u političkom diskursu iz pozicije kritičke analize diskursa. U diskursu koji se shvaća i kao rezultat društvenih procesa i njihov motivator, metafora je (svjesno ili nesvjesno) sredstvo uvjeravanja ili manipuliranja javnosti. Šarić analizira metaforičke izraze kojima je proces pridruživanja Hrvatske EU-u krovna domena, a koji upućuju na konceptualne metafore kao što su PRIKLJUČIVANJE EU JE PUTOVANJE, ULAZAK U EU JE SKLAPANJE BRAKA, EU JE OBITELJ, EU JE LIJEČNIK, EU JE UČITELJ itd. Okvir je svim utvrđenim metaforama „personifikacija DRŽAVA JE OSOBA”, koja se može promatrati i kao konceptualna metonimija DRŽAVA ZA GRAĐANE DRŽAVE. Pokazujući da su metafore u diskursu često sredstvo iskazivanja ideološkoga stava, sredstvo uvjeravanja ili razuvjeravanja, autorica potvrđuje da je znatan dio metafora upotrijebljenih u diskursu dio nesvjesnih strategija konstruiranja značenja.

Svjesna uporaba jedna je od mogućnosti ostvarivanja metafore koja je osobito svojstvena književnom tekstu, a upravo se analizom metafore u literarnim tekstovima bave Marina Biti i Danijela Marot Kiš u poglavlju *Konceptualna metafora i kognitivna poetika*. Deveto je poglavlje s opisom kognitivnopoetičkoga pristupa metafori svojevrstan odmak od ostalih radova koji se bave analizom svakodnevnoga diskursa te zahtijeva od čitatelja poznavanje osnovnih književnoteorijskih pojmova, no vrijedan je dio knjige zato što daje drukčiji pogled na pitanja poput inovativnosti i konvencionalnosti metafore i povezivanje senzornomotoričkih i iskustvenih domena, tj. spoj općega i subjektivnoga iskustva koji se ostvaruje u književnom djelu. Konceptualna metafora promatra se i na razini motiva, likova ili žanrovskih obilježja, ne samo

na razini teksta. Autorice tvrde da metaforičko mišljenje omogućuje povezanost uma i tijela, što dovodi do empatijskoga mišljenja.

Posljednja su dva poglavlja knjige radovi utemeljeni na psiholingvističkim istraživanjima, od kojih se osmo poglavlje *Metafora u muzici ili metafora o muzici? Jedan prilog za saradnju kognitivne lingvistike i kognitivne muzikologije* bavi multimodalnošću konceptualne metafore. Mihailo Antović u analizi glazbene metafore ili metafore ostvarene u glazbi prikazuje ulogu konceptualne metafore u glazbenim strukturama. Prvi je dio rada zanimljiv teorijski pregled koji nas upućuje u razlikovanje intrinzičnih i ekstrinzičnih glazbenih metafora, u odnos između metaforizacije i konceptualizacije glazbe te pitanje apsolutnih i referencijalnih glazbenih metafora, a služi kao podloga analizi kojom se pokazuje sveprisutnost metafore u glazbi i sličnost opisa njezine metaforičnosti u različitim ispitanika (npr. u slijepe i videće djece). Kao predstavnik kognitivne muzikološke škole, autor smatra da glazbena metafora ne postoji bez konceptualizacije (koju semantički definira kao „pokušaj pronalaženja značenja u muzici”) te negira formalističku tvrdnju o metaforičnosti glazbe bez konceptualnoga sadržaja kao i intrinzično motiviranu glazbenu metaforu prema kojoj glazba može biti metaforična sama po sebi. Antović predlaže teorijski pristup glazbenoj metafori koji se služi shematskim sustavom i uključuje teoriju konceptualne integracije.

Uloga konceptualne metafore u poučavanju vokabulara kod videćih i slijepih učenika engleskog jezika posljednje je poglavlje u kojemu Renata Geld, Tomislav Tadić i Mateusz-Milan Stanojević istražuju primjenjivost konceptualne metafore u poučavanju figurativnoga vokabulara. Na temelju dvaju istraživanja retencije frazema kojima je cilj bio utvrditi povećava li eksplicitno znanje konceptualne metafore koja motivira frazeme u engleskom jeziku retenciju značenja tih frazema (u srednjoškolskoj populaciji videćih te slijepih i slabovidnih učenika), zaključuju da konceptualna metafora ima učinak na retenciju značenja figurativnih izraza. Time se potvrđuje tvrdnja da konceptualna metafora povećava dublje procesiranje frazema i ima ključnu ulogu u strateškom konstruiranju značenja, osobito u slijepih i slabovidnih učenika. Saznanja su ovakvih istraživanja dragocjena zato što doprinose razvoju primijenjene kognitivne lingvistike, a osim novih teorijskih spoznaja omogućuju i primjenu u razvoju i unapređenju nastavnih materijala.

Metafore koje istražujemo koristan su i inspirativan uvod u primjenu kognitivnolingvističkih teorija figurativnoga jezika kakav do sada nismo imali na hrvatskom jeziku. U deset su poglavlja knjige uspješno prikazane aktualne teme i smjerovi u kojima se kreću suvremena istraživanja iz područja teorije

konceptualne metafore, od sinkronijskih i dijakronijskih leksičkih analiza do primijenjenih istraživanja o multimodalnosti metafore. Metafora se analizira i kao motivacijski mehanizam i dinamična sposobnost konstruiranja značenja, no u svakom se radu naglašava njezina temeljna uloga, a to je da metafora ima središnje mjesto u konceptualizaciji iskustva i konstruiranju značenja. Razumljivo je da se u jednoj knjizi ne mogu prikazati sva područja primjene ove uvijek zanimljive i poticajne lingvističke teme. No, u nekoj od sljedećih sličnih publikacija valjalo bi opisati i ulogu mehanizma konceptualne metafore u konstruiranju strukovnog diskursa i izgradnji kategorija specijaliziranoga značenja. Dakako, razmišljajući dalje od razine metaforičkih preslikavanja koja sudjeluju u stvaranju vokabulara strukovnih jezika, o čemu je već napisan znatan broj radova i na hrvatskom jeziku. Kao što Mihailo Antović napominje u svojem poglavlju o glazbenoj metafori (govoreći o istraživanjima povezanosti glazbe i metafore), nakon više od trideset godina postojanja teorije vrijeme je da se krene „dalje od formalne analize pojedinačnih preslikavanja pronađenih u pisanom materijalu”. Sa zanimanjem iščekujemo više ovakvih istraživanja koja će konceptualnost metafore istraživati u različitim medijima i diskursima, a nakon što smo iz dviju izvrsnih knjiga o konceptualnoj metafori doznali sve o tome što ona jest i kako ju istraživati, nadamo se da ćemo u hrvatskoj lingvistici svjedočiti i računalnolingvističkim istraživanjima koja će nam pokazati kako konceptualnu metaforu vide računala.

Ana Ostroški Anić

Suvremene rasprave iz slavenske lingvistike

(Kor Chahine, Irina (ur.) 2013. *Current Studies in Slavic Linguistics*. John Benjamins Publishing Company. 331 str.)

U okviru ugledne serije *Studies in Language Companion Series (SLCS)* izdavača John Benjamins Publishing Company kao 146. je knjiga objavljena zbirka tekstova pod naslovom *Current Studies in Slavic Linguistics* urednice Irine Kor Chahine. Riječ je o zborniku koji je objavljen nakon 6. godišnjeg sastanka Slavističkoga lingvističkoga društva održanog 2011. godine u Aix-en-Provenceu u Francuskoj. Društvo je osnovano 2006. godine u Bloomingtonu, u Indiani u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je održana prva međunarodna konferencija, a tek su nakon nekolicine sastanaka, koji se izmjenično održavaju